

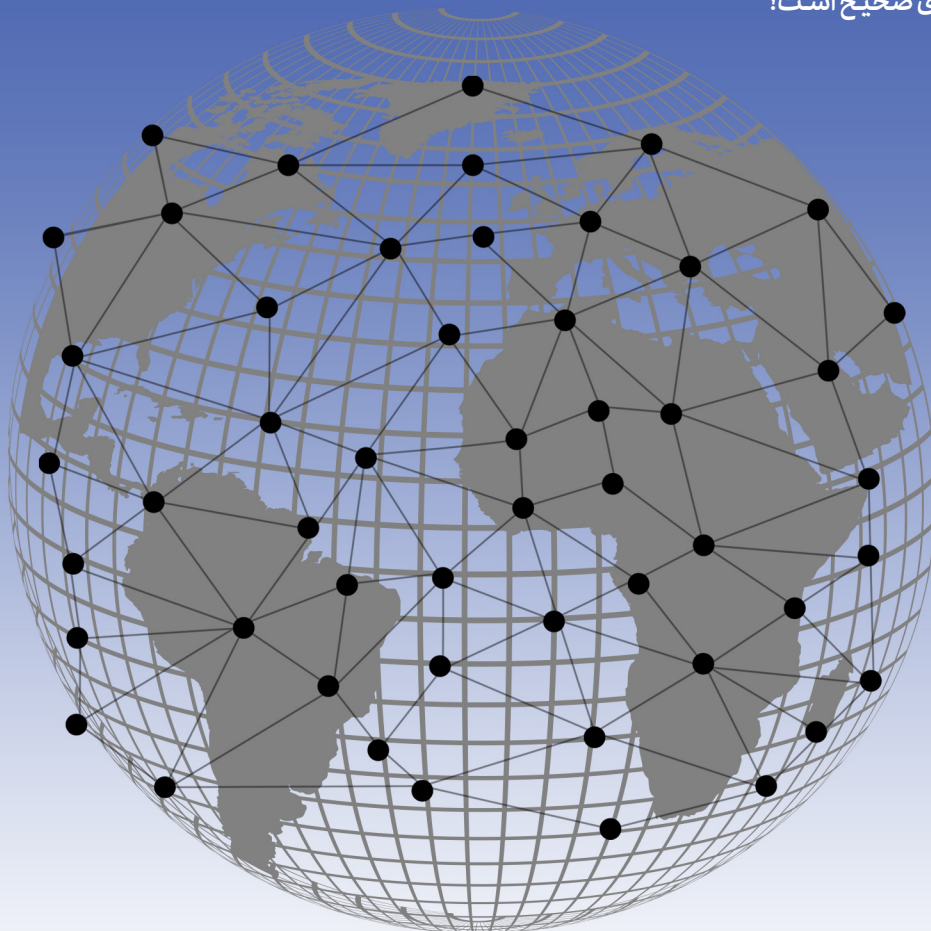

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

پایش تحولات تجارت جهانی (گزارش چهل و پنجم)

در این شماره می‌خوانید:

- هشدار آنکتاد در مورد خطر سوق دادن جهان به سمت رکود جهانی و طولانی‌مدت با اتخاذ سیاست‌های پولی و مالی جدید در اقتصادهای پیشرفته
- هشتمین بسته اتحادیه اروپا علیه روسیه در واکنش به الحاق بخش‌هایی از اوکراین به خاک این کشور: ممنوعیت‌های وارداتی جدید به ارزش ۷ میلیارد یورو برای محدود کردن درآمدهای روسیه و همچنین محدودیت‌های صادراتی
- عراق در رتبه سوم بزرگ‌ترین واردکننده از ترکیه بعد از آلمان و آمریکا
- سقوط شدید واردات روسیه و جمهوری‌های شوروی سابق تحت تأثیر جنگ اوکراین: آیا استراتژی ایران برای کانونی نمودن این کشورها در دیپلماسی اقتصادی صحیح است؟

آبان ۱۴۰۱

شناسنامه گزارش

مركز پژوهش های اتاق ایران

عنوان:

پایش تحولات تجارت جهانی
(گزارش چهل و پنجم)

مدیریت اقتصاد کلان و آینده پژوهی

تاریخ انتشار: آبان ۱۴۰۱

واژه‌های کلیدی: بسته تحریمی، آنکتاد، بازی‌های رایانه‌ای، شبکه برق عراق، تجارت الکترونیک امارات، اتحادیه اروپا، روسیه

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی" رویدادهای کلیدی در محیط ژئواکونومیک ایران را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. در این قالب، رویدادهای کلیدی از منظر تاثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران مورد توجه قرار می‌گیرند. هدف از تهیه این گزارش که به صورت ماهانه از سوی مرکز پژوهش‌های اتاق ایران منتشر خواهد شد ارائه تصویری روشن از محیط ژئواکونومیک ایران و فرصت‌ها و تهدیدهای ایران در این فضا است.

فهرست مطالب

۵	مقدمه
۶	تحولات جهانی
۱۱	تحولات منطقه‌ای
۱۵	داده‌های تازه

مقدمه

ایران در اقتصاد سیاسی بین‌الملل موقعیتی دوگانه دارد. از یک سو ارتباطات بین‌المللی این کشور به کمترین میزان در دهه‌های اخیر رسیده است و از دیگر سو کشور به صورت مضاعف از تحولات در محیط روانی و عملیاتی اقتصاد سیاسی بین‌الملل متأثر می‌شود. سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی"، باهدف بررسی رویدادهای بااهمیت از منظر تأثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران، در دولایه جهانی و منطقه‌ای به رشته تحریر درآمده است. در این گزارش، گلچینی از تحولات اخیر در دولایه جهانی و منطقه‌ای محیط ژئواکونومیک ایران مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند.

تحولات جهانی

هشتمین بسته تحریمی اتحادیه اروپا علیه روسیه

اتحادیه اروپا در واکنش به الحاق بخش‌هایی از اوکراین به خاک روسیه، هشتمین بسته تحریمی را علیه این کشور اعمال کرد. این بسته ممنوعیت‌های وارداتی جدید اتحادیه اروپا به ارزش ۷ میلیارد یورو را برای محدود کردن درآمدهای روسیه و همچنین محدودیت‌های صادراتی اعمال می‌کند که مجموعه نظامی و صنعتی کرملین را از فناوری‌های کلیدی مورد نیاز اقتصاد روسیه و نیز از خدمات اروپایی محروم می‌کند. این تحریم‌ها همچنین تأمین تجهیزات برای ارتش روسیه را ممنوع می‌کند.

این بسته همچنین مبنایی برای چارچوب قانونی لازم برای اجرای سقف قیمت نفت پیش‌بینی شده توسط G7 فراهم می‌آورد. بسته جدید تحریمی شامل موارد ذیل است:

۱- تحریم افراد و نهادها

در بسته هشتم تحریمی، افراد و نهادهای دیگری نیز تحریم شده‌اند. این افراد درگیر در اشغالگری روسیه، الحاق و فراندوم در مناطق دونتسک، لوهانسک، خرسون و زاپوریژیا هستند. افزون بر این شامل افراد و نهادهایی است که در بخش دفاعی کار می‌کنند، مانند مقامات عالی‌رتبه و نظامی و شرکت‌های حامی نیروهای مسلح روسیه. در این قالب اتحادیه اروپا تصمیم گیرندگان کلیدی، الیگارش‌ها، مقامات ارشد نظامی و مبلغان را هدف قرار می‌دهد که مسئول تضعیف تمامیت ارضی اوکراین هستند.

۲- محدودیت‌های صادراتی جدید

در بسته جدید، محدودیت‌های صادراتی دیگری با هدف کاهش دسترسی روسیه به اقلام نظامی، صنعتی و فناوری و همچنین توانایی روسیه برای توسعه بخش دفاعی و امنیتی خود معرفی شده است. این محدودیت‌ها شامل ممنوعیت صادرات زغال سنگ از جمله زغال سنگ کک (که در کارخانه‌های صنعتی روسیه استفاده می‌شود)، قطعات الکترونیکی خاص (که در سلاح‌های روسی کاربرد دارد)، اقلام فنی مورد استفاده در بخش هوانوردی و همچنین برخی مواد شیمیایی است. ممنوعیت صادرات سلاح‌های سبک و سایر کالاها تحت مقررات ضد شکنجه، در قالب بسته جدید به فهرست تحریم‌ها اضافه شده است.

۳- محدودیت‌های جدید وارداتی

این محدودیت‌ها شامل ممنوعیت واردات محصولات فولادی ساخته شده و نیمه تمام روسیه، ماشین‌آلات و لوازم خانگی، پلاستیک، وسایل نقلیه، منسوجات، کفش، چرم، سرامیک، محصولات شیمیایی و جواهرات غیر طلا می‌گردد. بر مبنای برآوردهای کمیسیون اروپا، این ممنوعیت‌ها حدود ۷ میلیارد یورو از درآمدهای صادراتی روسیه که عمدتاً به کشورهای اتحادیه صورت می‌گیرد، خواهد کاست.

۴- اجرای سقف قیمت برای نفت روسیه

این بسته سرآغاز اجرای توافقنامه G7 در اتحادیه اروپا در مورد صادرات نفت روسیه است. در حالی که ممنوعیت اتحادیه اروپا برای واردات نفت خام روسیه از طریق دریا به طور کامل همچنان پابرجاست، سقف قیمت پس از اجرای آن، به اپراتورهای اروپایی اجازه می‌دهد تا حمل و نقل نفت روسیه به کشورهای ثالث را انجام دهند و از آن حمایت کنند، مشروط بر اینکه قیمت آن زیر یک سقف از پیش تعیین شده باقی بماند.

اتحادیه مدعی است که این اقدام به کاهش بیشتر درآمدهای روسیه کمک می‌کند و در عین حال قیمت نفت در بازارهای جهانی انرژی را از طریق ادامه عرضه، ثابت نگه می‌دارد. اتحادیه معتقد است این اقدام همچنین به مقابله با تورم و ثابت نگه داشتن هزینه‌های انرژی در زمانی که هزینه‌های بالا - به ویژه افزایش قیمت سوخت - نگرانی بزرگی برای همه اروپایی‌ها است، کمک می‌کند.

این اقدام از نزدیک با شرکای اتحادیه در G7 در حال هماهنگی است و پس از ۵ دسامبر ۲۰۲۲ برای نفت خام و ۵ فوریه ۲۰۲۳ برای فرآورده‌های نفتی پالایش شده اعمال خواهد شد.

۵- محدودیت برای همکاری با شرکت‌های دولتی روسیه

بسته جدید تحریمی، اتباع اتحادیه اروپا را از تصدی پست در شرکت‌های دولتی روسیه، منع می‌کند. همچنین تمام معاملات با مؤسسه دریانوردی روسیه را ممنوع می‌کند و آن را به لیست شرکت‌های دولتی که مشمول ممنوعیت تعامل هستند، اضافه می‌کند.

۶- مشاوره مالی، فناوری اطلاعات و سایر خدمات تجاری

در بسته جدید، ممنوعیت‌های موجود در مورد دارایی‌های رمزنگاری شده با ممنوعیت تمام کیف پول‌ها، حساب‌ها یا خدمات نگهداری دارایی‌های رمزنگاری شده، صرف‌نظر از مبلغ کیف پول (قبلاً تا سقف ۱۰۰۰۰ یورو مجاز بود) تشدید شده است. این بسته، دامنه خدماتی را که دیگر نمی‌توان به دولت روسیه یا اشخاص حقوقی مستقر در روسیه ارائه کرد، گسترده می‌کند؛ این خدمات اکنون شامل مشاوره فناوری اطلاعات، مشاوره حقوقی و خدمات مهندسی می‌شود. اتحادیه اروپا مدعی است فشار این تحریم‌ها قابل توجه خواهد بود؛ زیرا به طور بالقوه ظرفیت صنعتی روسیه را تضعیف خواهد کرد، بدان لحاظ که روسیه به شدت به واردات این خدمات وابسته است.

۷- جلوگیری از دورزدن تحریم‌ها

در بسته جدید، اتحادیه اروپا معیار جدیدی را برای فهرست‌بندی ناقضان تحریم تدوین کرده است که به آن اجازه می‌دهد افرادی را که دورزدن تحریم‌ها را تسهیل می‌کنند، تحریم کند.

گزارش هشداردهنده آنکتاد: زنگ خطر برای کشورهای در حال توسعه

گزارش جدید آنکتاد موسوم به تجارت و توسعه ۲۰۲۲ که اخیراً منتشر شده هشدار می‌دهد که سیاست‌های پولی و مالی جدید در اقتصادهای پیشرفته خطر سوق دادن جهان به سمت رکود جهانی و طولانی‌مدت را دارد و خسارتی بدتر از بحران مالی در سال ۲۰۰۸ و شوک COVID-19 در سال ۲۰۲۰ به بار می‌آورد. بر اساس این گزارش، افزایش سریع نرخ بهره و انقباض مالی در اقتصادهای پیشرفته همراه با بحران‌های شدید ناشی از همه‌گیری کووید و جنگ در اوکراین، رکود جهانی را به سقوط تبدیل کرده است و همین امر خسارات را شدید خواهد کرد.

از منظر گزارش در دهه‌ای که نرخ‌های بهره فوق‌العاده پایین بود، بانک‌های مرکزی به طور مداوم در کنترل تورم شکست خوردند و نتوانستند رشد اقتصادی سالمی ایجاد کنند. این گزارش هشدار می‌دهد که سیاست بانک‌های مرکزی مبنی بر اینکه با تکیه بر نرخ‌های بالاتر بهره می‌توانند بدون ایجاد رکود قیمت‌ها را پایین بیاورند یک قمار بی‌باکانه است.

در زمان کاهش دستمزدهای واقعی، انقباضات مالی، تلاطم مالی و حمایت و هماهنگی ناکافی چندجانبه، انقباض بیش از حد پولی می‌تواند دوره‌ای از رکود و بی‌ثباتی اقتصادی را برای بسیاری از کشورهای در حال توسعه و برخی از کشورهای توسعه‌یافته ایجاد نماید. این گزارش هشدار می‌دهد که افزایش نرخ بهره در ایالات متحده در سال جاری حدود ۳۶۰ میلیارد دلار از درآمد آینده کشورهای در حال توسعه (به‌استثنای چین) را کاهش می‌دهد و نشان‌دهنده مشکلات بیشتری در آینده است.

مدیر آنکتاد در رونمایی از این گزارش اشاره کرده است که "ما در دنیایی از بحران‌های به‌هم‌پیوسته هستیم (تغییرات آب‌وهوا، کووید ۱۹ و جنگ در اوکراین). همان‌طور که دبیرکل سازمان ملل متحد گفته است: "ما در یک طوفان کامل هستیم". این لحظه دشواری است بدون شک برای همه ما، به‌ویژه برای سیاست‌گذاران، زیرا انتخاب‌ها مهم هستند. امروز باید هشدار دهیم که ممکن است در آستانه یک رکود جهانی ناشی از سیاست‌گذاری‌های نادرست باشیم ... پیش‌بینی‌های ما نشان می‌دهد که رشد جهانی ۲,۵ درصدی در سال ۲۰۲۲ کاهش بیشتری خواهد داشت و به ۲,۲ درصد در سال ۲۰۲۳ خواهد رسید. این امر باعث می‌شود تا پایان سال آینده تولید ناخالص داخلی واقعی همچنان پایین‌تر از روند پیش از همه‌گیری کرونا باشد. این امر به نوبه خود باعث کسری تجمعی بیش از ۱۷ تریلیون دلار خواهد شد - نزدیک به ۲۰ درصد از درآمد جهان، و تقریباً کل تولید ناخالص داخلی چین در سال ۲۰۲۱. این درآمد اضافی است که اقتصاد جهان اگر به روند رشد قبل از کووید خود ادامه می‌داد، تولید می‌کرد.

کندی رشد هم‌زمان، همه مناطق را تحت تأثیر قرار داده است؛ اما زنگ خطر را برای کشورهای در حال توسعه به صدا درآورده است. محاسبات ما نشان می‌دهد که متوسط نرخ رشد در کشورهای در حال توسعه به زیر

۳ درصد خواهد رسید، همان‌طور که در دهه ازدست‌رفته یعنی دهه ۱۹۸۰ اتفاق افتاد. در مقایسه، متوسط رشد سالانه در کشورهای در حال توسعه در دهه ۱۹۹۰ و ۲۰۰۰ تقریباً ۶ درصد بود.

کشورهای با درآمد متوسط در آمریکای لاتین، و همچنین کشورهای کم‌درآمد در آفریقا، در مقایسه با سایر مناطق، امسال شدیدترین کاهش را خواهند داشت. نرخ رشد در آسیای شرقی و جنوب شرقی به میزان قابل توجهی کمتر از آنچه در پنج سال قبل از همه‌گیری کووید-۱۹ تحقق یافت، خواهد بود. در سراسر آسیای جنوبی و غربی، نوسانات بازار جهانی انرژی منجر به چشم‌اندازهای رشد کندتر و متفاوت می‌شود. (محیط پیرامونی ایران)

در آمریکای لاتین و دریای کارائیب، بسیاری از اقتصادها با فشار فزاینده‌ای بر وضعیت بدهی‌های خارجی خود مواجه هستند و افزایش هزینه‌های زندگی، چالشی فزاینده برای سیاست‌گذاران است. در آفریقا، ۵۸ میلیون نفر دیگر در سال ۲۰۲۲ به فقر شدید دچار خواهند شد و به ۵۵ میلیون نفری که قبلاً در اثر همه‌گیری کووید-۱۹ به فقر شدید سوق داده شده‌اند، اضافه می‌شود. سیاست‌های پولی و مالی کشورهای توسعه‌یافته در این روند فقیرتر شدن جهان در حال توسعه نقش مهمی دارد.

کشورهای در حال توسعه با سطوح نگران‌کننده‌ای از مشکلات بدهی و فقدان سرمایه‌گذاری یا سرمایه‌گذاری ناکافی مواجه هستند. در حال حاضر، ۴۶ کشور در حال توسعه به شدت در معرض شوک‌های اقتصادی متعدد و ۴۸ کشور دیگر به‌طور جدی در معرض خطر قرار گرفته‌اند، کشورهایی که قبل از کووید نشانه‌هایی از مشکلات بدهی نشان می‌دادند، بیشترین ضربه‌ها را متحمل می‌شوند و شوک‌های اقلیمی ثبات اقتصادی را بیشتر تهدید می‌کنند. این خطر بحران بدهی جهانی را افزایش می‌دهد. کشورها نیاز فوری به کاهش بدهی واقعی دارند.

نگرانی دیگر این است که جریان خالص سرمایه به کشورهای در حال توسعه با بدتر شدن شرایط مالی از سه‌ماهه آخر سال ۲۰۲۱ منفی شده است. کشورهای در حال توسعه اکنون در حال تأمین مالی کشورهای توسعه‌یافته هستند. حدود ۹۰ کشور در حال توسعه شاهد کاهش ارزش پول خود در برابر دلار در سال جاری بوده‌اند و بیش از یک‌سوم آنها بیش از ۱۰ درصد شاهد کاهش ارزش پول خود بوده‌اند. ذخایر ارز خارجی در حال کاهش است و انتشار اوراق قرضه‌ای که بازدهی آنها ۱۰ درصد بالاتر از اوراق خزانه ایالات متحده است در حال افزایش است. کشورهای در حال توسعه در حال حاضر حدود ۳۷۹ میلیارد دلار ذخایر را در تلاش برای دفاع از ارزش‌های خود در سال جاری و به دلیل خروج سرمایه ازدست‌داده‌اند.

۳۷۹ میلیون دلار چقدر است؟ خوب، تقریباً دوبرابر میزان حق برداشت ویژه (SDR) است که این کشورها با صدور دستورالعمل جدید حق برداشت ویژه که توسط صندوق بین‌المللی پول تصمیم گرفته شد، دریافت کردند؛ بنابراین، آنچه را که ما به آنها حق برداشت ویژه (SDR) دادیم، آنها تقریباً دوبرابر آن را به

دلیل فرار سرمایه در کاهش ارزش پول خود از دست داده‌اند؛ بنابراین، ما (آنکتاد) چه چیزی می‌خواهیم؟ ما خواهان افزایش کمک‌های رسمی توسعه (ODA) هستیم. ما همچنین خواستار استفاده بیشتر، دائمی‌تر و منصفانه‌تر از SDRها برای تأمین فوری نقدینگی بیشتر برای کشورهای در حال توسعه هستیم.

صندوق بین‌المللی پول "پنجره موجودی مواد غذایی" را برای حمایت از تراز پرداخت‌ها باز کرده است، این اقدام باید در اسرع وقت با حداقل شرط اجرا شود. همچنین مکانیسم‌های پوشش ریسک برای مقابله با نوسانات نرخ ارز و استفاده از سرمایه چندجانبه برای حمایت از کشورهای در حال توسعه با برنامه‌های اجتماعی جامع ضروری است. ما همچنین برنامه‌ای از اصلاحات را در اقتصادهای در حال توسعه برای تقویت سرمایه‌گذاری مولد و محدود کردن حرکت سرمایه برای بهره‌برداری از خالهای مالیاتی توصیه می‌کنیم. علاوه بر این، ما خواستار ترتیبات جدیدی برای حمایت از تجارت، سرمایه‌گذاری و روابط مالی نزدیک‌تر منطقه‌ای هستیم. ادغام منطقه‌ای امروز مهم است.

در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، تورم عمدتاً ناشی از قیمت انرژی و مواد غذایی و کاهش نرخ ارز بوده است که واردات را گران‌تر کرده است. حتی با کاهش قیمت‌های بین‌المللی، قیمت‌های داخلی در کشورهای در حال توسعه به دلیل کاهش ارزش ارز، افزایش یافته است؛ بنابراین، به نظر می‌رسد که شرکت‌های بزرگ با قدرت بازاری قابل توجهی از شرایط کنونی بهره‌برداری کرده‌اند و سفته‌بازی مالی نیز نقش مهمی ایفا کرده است.

با اصلاحات در سازو کارهای چندجانبه، می‌توانیم اقتصاد جهانی را در مسیر درست تغییر دهیم. ما هنوز زمان داریم تا از لبه پرتگاه رکود فاصله بگیریم. هیچ چیز اجتناب‌ناپذیر نیست. ما ابزارهایی برای کاهش تورم و حمایت از افراد آسیب‌پذیر در سراسر جهان داریم. موضوع انتخاب سیاست و اراده سیاسی است. روند فعلی در همه جا به افراد آسیب‌پذیر آسیب می‌رساند، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه. ما باید مسیر را تغییر دهیم."

گسترش نظام تحریمی آمریکا علیه چین

دولت بایدن اخیراً مجموعه گسترده‌ای از کنترل‌های صادراتی جدید را اعلام کرد. بخش کلیدی این کنترل‌های جدید در راستای قطع دسترسی چین به میکرو چیپ‌های پیشرفته که در هر نقطه از جهان با تجهیزات آمریکایی ساخته می‌شوند اعمال شده است. برخی از این محدودیت‌ها به سرعت اجرایی می‌شوند و برخی دیگر طی سال ۲۰۲۳ اجرایی خواهند شد.

مجموعه اقدامات می‌تواند بزرگ‌ترین تغییر در سیاست ایالات متحده در حوزه انتقال فناوری به چین از دهه ۱۹۹۰ باشد. سنجش آثار این اقدامات هنوز دشوار است، اما برخی کارشناسان آن را ضربه سختی به صنایع پیشرفته چین می‌دانند و مدعی‌اند که باعث عقب‌گرد صنعتی چین خواهد شد.

محدودیت‌های جدید شرکت‌های بزرگ فناوری اطلاعات چین را تحت تأثیر قرار خواهد داد. ایالات متحده برای دسترسی شرکت‌های چینی به میکرو چیپ‌هایی که شرکت‌های آمریکایی در تولید آنها دخالت دارند شروط سخت‌گیرانه‌ای تعیین کرده است. از آن جمله امکان بازرسی و نظارت بر فعالیت‌های این شرکت‌ها توسط دولت آمریکا است تا مشخص شود با نهادهای نظامی چین در ارتباط نیستند یا خلاف مقررات آمریکا عمل نمی‌کنند. تعداد روزافزونی از شرکت‌های چینی این اجزا را به دولت آمریکا نمی‌دهند و در مقابل دولت آمریکا به دلیل یا بهانه ناتوانی در راستی‌آزمایی فعالیت این شرکت‌ها، پس از ۶۰ روز آنها را در لیست تحریم قرار می‌دهد. در آستانه اعلام محدودیت‌های مورد اشاره در بالا، آمریکا ۳۰ شرکت بزرگ فناوری اطلاعات چین را به این فهرست اضافه کرد. میزان تأثیرگذاری تحریم‌های جدید آمریکا به همکاری متحدین این کشور نیز بستگی دارد. هنوز متحدین آمریکا از این محدودیت‌ها حمایت علنی صورت نداده‌اند. بازار بزرگ چین برای شرکت‌های کره‌ای و ژاپنی اهمیت ویژه‌ای دارد.

تحولات منطقه‌ای

سرمایه‌گذاری ۳۷ میلیارد دلاری عربستان در بازی‌های رایانه‌ای

صندوق سرمایه‌گذاری عمومی عربستان قصد دارد ۱۴۲ میلیارد ریال سعودی (۳۷,۸ میلیارد دلار) در طرح‌ها و برنامه‌های بازی آنلاین سرمایه‌گذاری کند.

خبرگزاری عربستان سعودی اخیراً گزارش داد که گروه بازی‌های الکترونیکی "ساوی" متعلق به صندوق عربستان سعودی، این مبلغ را در چارچوب تلاش‌های این کشور برای تبدیل به یک مرکز جهانی بازی‌ها سرمایه‌گذاری خواهد کرد.

این سرمایه‌گذاری‌ها شامل ۷۰ میلیارد ریال (۱۸,۶۳ میلیارد دلار) برای خرید چندین سهام اقلیت در شرکت‌های کلیدی که از برنامه توسعه دنبال شده توسط "ساوی" حمایت می‌کنند و ۵۰ میلیارد ریال (۱۳,۳۰ میلیارد دلار) برای خرید یکی از بهترین شرکت‌های انتشار و توسعه بازی با هدف تبدیل شدن آن به یک شریک استراتژیک مؤثر برای این کشور خواهد بود. عربستان می‌کوشد تا سال ۲۰۳۰ به یک مرکز جهانی بازی‌های رایانه‌ای تبدیل شود.

قرارداد جدید امارات و عراق

اخیراً گروه مدیریت بندر ابوظبی قرارداد حمل‌ونقل نفت را با شرکت عراقی امضا کرد. بر اساس این توافق، SAFEEN، شرکت تابعه گروه بنادر AD مستقر در ابوظبی به شرکت امان بغداد عراق در انتقال نفت به خارج از عراق کمک خواهد کرد. SAFEEN موافقت کرد که سه "مخزن بسیار بزرگ" و یک "تانکر متوسط" برای این پروژه اختصاص دهد. SAFEEN با استفاده از کشتی با حجم متوسط، نفت را از

خور الزبیر و ام‌قصر در جنوب عراق به آب‌های سرزمینی عراق منتقل کرده و از آنجا از طریق کشتی‌های بزرگ به خارج از کشور و به مشتریان بین‌المللی منتقل خواهد کرد.

این توافقنامه حائز اهمیت است زیرا AD Ports Group در تلاش است تا حوزه فعالیت بین‌المللی خود را گسترش دهد. در همین راستا، غول بندری اماراتی در ماه ژوئیه، یک دفتر در ازبکستان افتتاح کرد که اولین دفتر آن در آسیای مرکزی بود. در همان ماه، AD Ports Group سهام دو شرکت کشتیرانی و باربری مصر را در اختیار گرفت و در ماه می، توسعه یک پایانه کشتیرانی جدید در دریای سرخ را آغاز کرد. در حال حاضر دولت فدرال عراق با اقلیم کردستان در مورد قراردادهای نفتی مستقل دچار اختلاف است. این اختلافات، منجر به خروج برخی از شرکت‌های نفتی بین‌المللی از منطقه کردستان شده است. بنادر خور الزبیر و ام‌القصر در قلمرو فدرال قرار دارند.

حفظ موقعیت ترکیه در بازار عراق

آمارهای جدید دولت ترکیه نشان از صادرات گسترده این کشور به عراق طی ماه‌های اخیر دارد، به‌گونه‌ای که عراق در رتبه سوم بزرگ‌ترین واردکننده از ترکیه قرار گرفته است. ترکیه در ماه آگوست ۲۰۲۲ یک میلیارد و ۲۵۸ میلیون دلار صادرات به عراق داشته که این کشور را بعد از آلمان و امریکا در رتبه سوم واردکنندگان از ترکیه قرار داده است. مهم‌تر آنکه در ۸ ماه نخست امسال (ژانویه تا آگوست ۲۰۲۲) ترکیه به عراق ۸٫۶ میلیارد دلار صادرات داشته است که رقم قابل توجهی است و نشان‌دهنده حفظ جایگاه ترکیه به‌عنوان سومین شریک وارداتی عراق طی این مدت است. میانگین ماهانه صادرات ترکیه به عراق در سال جاری ۱٫۰۷ میلیارد دلار بوده است.

اتصال شبکه برق عراق به اردن

اخیراً مصطفی الکاظمی، نخست‌وزیر عراق و همتای اردنی وی در استان الانبار در غرب عراق یک پروژه برای اتصال شبکه برق بین دو کشور را افتتاح کردند. در قالب این پروژه، طول خط برق ۱۶ کیلومتر (۱۰ مایل) در داخل اردن و ۳۳۰ کیلومتر (۲۰۵ مایل) در داخل عراق خواهد بود که از مرز اربیل عراق و اردن شروع می‌شود و از منطقه الرطبه و در مجاورت جاده بین‌المللی می‌گذرد. به ایستگاه القائم در مرز عراق با سوریه ختم می‌شود.

انتظار می‌رود این پروژه در اواسط سال ۲۰۲۳ نهایی شود و در مرحله اول ۱۵۰ مگاوات تأمین و به‌تدریج به ۵۰۰ مگاوات افزایش یابد. عراق در چند سال گذشته بر روی چندین اتصال شبکه با همسایگان خود کار کرده است. در همین راستا عراق در ماه ژوئیه در جریان اجلاس امنیت و توسعه جده، قرارداد اتصال به شبکه را با عربستان سعودی امضا کرد. این علاوه بر سایر پروژه‌های اتصال شبکه با کشورهای خلیج فارس از طریق کویت است که عراق در حال تلاش برای تحقق آن در آینده است.

عراق همچنین از ترکیه ۱۵۰ مگاوات برق وارد می‌کند. هدف نهایی عراق تبدیل شدن به هاب ترانزیتی برق در منطقه و رفع نیاز کشور به برق است که حدود ۲۷۰۰۰ مگاوات روزانه است در حالی که در حال حاضر تنها ۲۲۰۰۰ مگاوات برق تولید می‌کند. پیش‌از این عراق و اردن توافق کردند که اتصال شبکه برق با مصر را در آینده صورت دهند.

افزون بر اتصال شبکه برق دو کشور، عراق در پی گسترش روابط اقتصادی با اردن است. گسترش روابط تجاری و اقتصادی با اردن یک سیاست بلندمدت است که توسط دولت قبلی اتخاذ شده و دولت کاظمی نیز به آن ادامه داده است. عادل عبدالمهدی، نخست‌وزیر سابق، در سال ۲۰۱۹ قراردادی را برای فروش نفت با تخفیف به اردن امضا کرد. عراق و اردن به دنبال ساخت خط لوله از بصره به عقبه بوده‌اند. علاوه بر آن، دو کشور در حال کار بر روی ایجاد یک شهر صنعتی و تجاری مشترک در مرز خود هستند.

تجارت الکترونیک امارات تا سال ۲۰۲۶ به ۹/۲ میلیارد دلار خواهد رسید

بر اساس داده‌های آخرین بررسی اتاق بازرگانی دبی، پیش‌بینی می‌شود که تجارت الکترونیک در امارات تا سال ۲۰۲۶ به ۹,۲ میلیارد دلار افزایش یابد. این داده‌ها نشان می‌دهد که تجارت الکترونیک در امارات در مقایسه با ۲,۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۹، در سال ۲۰۲۱ رشد قابل توجهی را ثبت کرده است و به ۴,۸ میلیارد دلار رسیده است. بر اساس این گزارش، فروش گوشی‌های هوشمند و تبلت‌ها بیشترین تراکنش‌ها را در سال ۲۰۲۱ به خود اختصاص داده است که در مجموع ۲,۶ میلیارد دلار، معادل ۴۴ درصد از ارزش کل بازار تجارت الکترونیک است.

همچنین این تحلیل نشان داد که بیش از یک‌سوم مصرف‌کنندگان امارات متحده عربی حداقل یک‌بار در هفته از گوشی‌های هوشمند خود برای خرید محصولات یا خدمات استفاده می‌کنند؛ رقمی که بالاتر از میانگین جهانی است.

این مطالعه همچنین خاطر نشان کرد که در دسترس بودن چندین برنامه که به مصرف‌کنندگان در مقایسه کردن قیمت‌ها کمک می‌کند، باعث رشد تجارت الکترونیک در کشور شده است. جالب آنکه ۷۳ درصد از خریداران در امارات متحده عربی، وبسایت‌های خرده‌فروشی محلی را ترجیح می‌دهند و میزان رغبت به وبسایت‌های خارجی، تنها ۲۷ درصد بوده است.

توافق تجارت آزاد اسرائیل و کره جنوبی

کره جنوبی اخیراً توافقنامه تجارت آزاد خود با اسرائیل را به تصویب رساند. این اولین توافقنامه تجارت آزاد است که اسرائیل با یک کشور آسیایی امضا کرده است. این توافق از اول دسامبر ۲۰۲۲ اجرایی می‌شود. این توافقنامه در سال ۲۰۱۹ به امضا رسید و اسرائیل آن را نسبتاً سریع تصویب کرد؛ اما تصویب آن برای کره جنوبی مدت‌زمان بیشتری طول کشید. اسرائیل سالانه حدود ۱/۵ میلیارد دلار کالا به کره جنوبی صادر

می‌کند و ۲ میلیارد دلار کالا وارد می‌کند. ذکر این نکته لازم است که کره جنوبی یازدهمین اقتصاد بزرگ جهان و یک تولیدکننده بزرگ جهانی است.

برخی مقامات اسرائیلی اشاره کرده‌اند که «ما معتقدیم منافع حاصل از توافق برای اقتصاد اسرائیل از دو عنصر تشکیل خواهد شد. نخست، اسرائیل می‌تواند بدون عوارض گمرکی به کره جنوبی صادرات داشته باشد. دوم، واردات کره جنوبی از حقوق گمرکی معاف خواهد شد.» سؤال ۱۸ پیمان تجارت آزاد با دیگر کشورها از جمله ایالات متحده امضا کرده است. ایالات متحده و اتحادیه اروپا که رقبای اصلی صنایع پیشرفته ما هستند، قبلاً با کره جنوبی قراردادهای آزاد تجاری امضا کرده‌اند. اکنون می‌توانیم در شرایط برابر رقابت کنیم.

در مورد مزیت دیگر، بخش قابل توجهی از صادرات ۲ میلیارد دلاری کره جنوبی به اسرائیل را وسایل نقلیه تشکیل می‌دهد که عوارض ۷ درصدی برای وسایل نقلیه اعمال می‌شود. توافق جدید به این معنی است که خودروهای کره جنوبی از این عوارض گمرکی معاف خواهند شد و مصرف‌کننده اسرائیلی می‌تواند از این کاهش بهره‌مند شود. اسرائیل فعالانه در پی گسترش روابط اقتصادی خود در منطقه تلاش می‌کند و با چین و ویتنام در مورد قراردادهای آزاد تجاری در حال مذاکره است.

اما کره جنوبی در گسترش روابط تجاری با اسرائیل محتاط است. ترجیح می‌دهد تا با یکی از دیگر کشورهای خاورمیانه قرارداد آزاد تجاری امضا کند، زیرا تجارت ۳ میلیارد دلاری با اسرائیل در مقایسه با تجارت گسترده آن با عربستان سعودی و دیگر کشورهای خلیج فارس رقم قابل توجهی نیست. سؤال نسبت به این مسئله که ارتقای روابط با اسرائیل احتمالاً به تجارت با دیگر کشورهای خاورمیانه آسیب برساند، حساس است. عدم سابقه سفر رئیس‌جمهور کره جنوبی به اسرائیل را در همین قالب می‌توان تحلیل نمود. علاوه بر این، نگرش مردم کره نسبت به اسرائیل منفی است. اسرائیل امیدوار است توافقنامه ابراهیم که در سال ۲۰۲۰ بین اسرائیل و چندین کشور عربی امضا شد، بر نگرش عمومی مردم و نیز دولت کره تأثیر بگذارد.

درخواست گازی ترکیه از روسیه

مقامات ترکیه اخیراً از روسیه خواسته‌اند تا دریافت بخشی از هزینه خرید گاز طبیعی را به تعویق بیندازد؛ زیرا ترکیه به دنبال کاهش هزینه‌های ناشی از افزایش قیمت انرژی است. ترکیه، به دنبال به تعویق انداختن برخی از پرداخت‌ها به سال ۲۰۲۴ است. اخیراً دو کشور به توافق رسیدند که ترکیه ۲۵ درصد از تعهدات خود را به جای دلار، به روبل بپردازد. با این حال هنوز مشخص نیست که مذاکرات اخیر بر سر درخواست جدید ترکیه به توافقی منجر شود. گازپروم، غول گازی دولتی روسیه، از اظهارنظر در این مورد خودداری کرده است.

وابستگی شدید ترکیه به انرژی وارداتی، بر لیر و بودجه این کشور فشار وارد کرده است. ارزش لیر ترکیه در سال ۲۰۲۲ بیش از ۲۸ درصد در برابر دلار کاهش یافته است که بیشترین کاهش در بازارهای نوظهور پس از پزو آرژانتین است و کسری تجاری آن در ماه اوت ۲۰۲۲ نسبت به ماه مشابه سال قبل، بیش از ۲ برابر شده و به ۱۱,۲ میلیارد دلار رسیده است.

کمک‌های ترکیه به اوکراین، از جمله در زمینه تأمین پهپادهای نظامی این کشور، موقعیت مسکو را قدری تضعیف کرده است. با این وجود، آنکارا همچنان یک شریک کلیدی برای روسیه به شمار می‌رود. زیرا تحریم‌های بین‌المللی، سایر مسیرها برای تجارت، سفر و سرمایه‌گذاری را مسدود ساخته است. مجارستان، یکی از کشورهای اتحادیه اروپا که به انرژی روسیه وابستگی زیادی دارد، اخیراً اعلام کرد که گازپروم با تأخیر شش‌ماهه در پرداخت بهای گاز صادراتی به این کشور موافقت کرده است. افزون بر این مجارستان ممکن است بتواند بهای گاز را به ارزش‌های محلی بپردازد. مجارستان نقش کلیدی در کاهش فشارهای اتحادیه اروپا بر روسیه ایفا می‌کند. با توجه به نقش مهم ترکیه در گشودن روزهایی برای اقتصاد تحت تحریم روسیه، پوتین ممکن است امتیازات مشابهی برای ترک‌ها در نظر گیرد.

داده‌های تازه

برآورد جدید سازمان تجارت جهانی از رشد اقتصاد جهانی

سازمان تجارت جهانی در گزارش تازه خود، پیش‌بینی‌های قبلی در مورد رشد اقتصاد جهانی را بازبینی کرده است و در مجموع دیدگاهی بدبینانه‌تر در مورد آینده اقتصاد جهانی ارائه داده است. نکات کلیدی این گزارش عبارت‌اند از:

۱- انتظار می‌رود حجم تجارت جهانی کالا در سال ۲۰۲۲، ۳,۵ درصد رشد کند و در سال ۲۰۲۳ به ۱,۰ درصد کاهش یابد در گزارش قبلی، سازمان تجارت جهانی رشد اقتصاد جهانی در ۲۰۲۳ را ۳,۴ درصد برآورد کرده بود.

۲- تولید ناخالص داخلی جهانی بر اساس نرخ ارز در سال ۲۰۲۲ به میزان ۲,۸ درصد و در سال ۲۰۲۳ به میزان ۲,۳ درصد افزایش خواهد یافت. در گزارش قبلی سازمان، میزان رشد ۳,۲ درصد پیش‌بینی شده بود.

۳- تجارت و تولید توسط چندین شوک مرتبط از جمله جنگ در اوکراین، قیمت‌های بالای انرژی، تورم و انقباض پولی تحت تأثیر قرار خواهند گرفت.

۴- صادرات کالاهای منطقه CIS ۱۰,۴ درصد در سه‌ماهه دوم سال ۲۰۲۲ کاهش یافت. واردات این منطقه نیز ۲۱,۷ درصد کاهش یافت.

۵- خاورمیانه قوی‌ترین رشد حجم تجارت را در سال ۲۰۲۲ در هر دو بخش صادرات (۱۴,۶ درصد) و واردات

(۱۱,۱ درصد) خواهد داشت.

۵- ارزش تجارت کالا به دلار آمریکا در سه‌ماهه دوم سال ۲۰۲۲ نسبت به مدت مشابه سال قبل ۱۷ درصد افزایش داشت.

۶- قیمت انرژی در ماه اوت ۲۰۲۲ نسبت به مدت مشابه سال قبل ۷۸ درصد افزایش یافت، درحالی‌که قیمت مواد غذایی ۱۱ درصد، غلات ۱۵ درصد و قیمت کود ۶۰ درصد افزایش یافت.

در این گزارش اشاره شده است که انتظار می‌رود تجارت جهانی در نیمه دوم سال ۲۰۲۲ شتاب خود را از دست بدهد و در سال ۲۰۲۳ به دلیل آثار شوک‌های متعدد بر اقتصاد جهانی، کاهش یابد. اقتصاددانان سازمان تجارت جهانی اکنون پیش‌بینی می‌کنند که حجم تجارت جهانی کالا در سال ۲۰۲۲ به میزان ۳,۵ درصد رشد خواهد کرد که اندکی بهتر از پیش‌بینی ۳,۰ درصدی در آوریل است. با این حال، برای سال ۲۰۲۳، آن‌ها افزایش ۱,۰ درصدی را پیش‌بینی می‌کنند که به شدت کمتر از برآورد قبلی ۳,۴ درصد است. از منظر گزارش انتظار می‌رود تقاضای واردات با کاهش رشد در اقتصادهای بزرگ به دلایل مختلف کاهش یابد. در اروپا، قیمت بالای انرژی ناشی از جنگ روسیه و اوکراین، هزینه‌های خانوار و هزینه‌های تولید را افزایش می‌دهد.

در ایالات متحده، تشدید سیاست‌های پولی به مخارج حساس به بهره در زمینه‌هایی مانند مسکن، وسایل نقلیه موتوری و سرمایه‌گذاری ثابت ضربه می‌زند. چین همچنان با شیوع COVID-19 و اختلالات تولید همراه با تقاضای ضعیف خارجی دست‌وپنجه نرم می‌کند. در نهایت، افزایش هزینه واردات برای سوخت، غذا و کودهای شیمیایی می‌تواند منجر به ناامنی غذایی و مشکلات بدهی در کشورهای در حال توسعه شود. در چین شرایطی سیاست‌گذاران در تلاش برای یافتن تعادل بهینه در میان مقابله با تورم، حفظ اشتغال کامل و پیشبرد اهداف مهم مانند گذار به انرژی پاک، با انتخاب‌های نه‌چندان دلچسبی مواجه می‌شوند. بحران اوکراین، قیمت کالاهای اولیه، به‌ویژه سوخت، غذا و کود را افزایش داده است. اینها توسط نمودار ۱ نشان داده شده‌اند که شاخص‌های قیمت جهانی کالا را در سمت چپ و قیمت گاز طبیعی را بر اساس منطقه در سمت راست نشان می‌دهد.

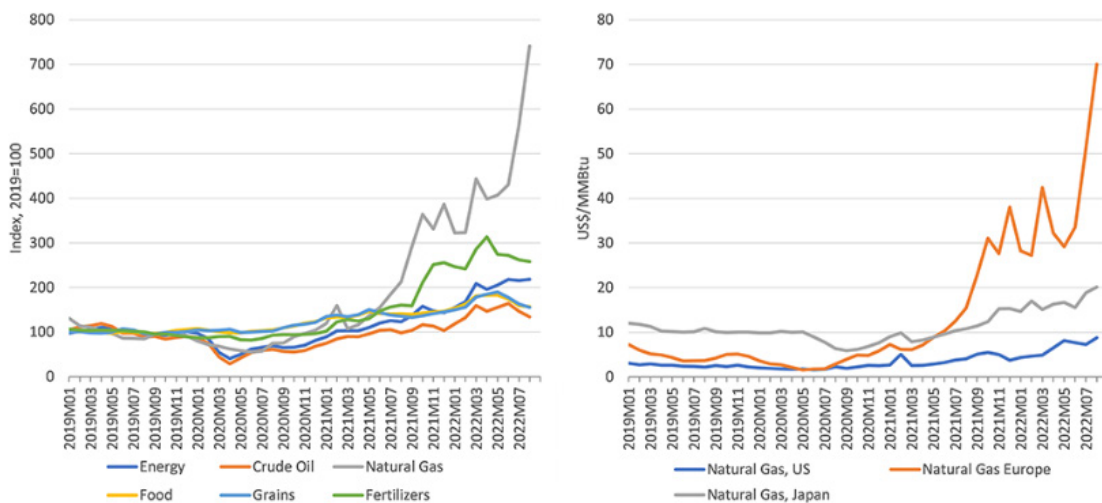
در ماه اوت، قیمت انرژی ۷۸ درصد نسبت به مدت مشابه سال قبل افزایش یافت که در رأس آن گاز طبیعی بود که ۲۵۰ درصد افزایش داشت. افزایش ۳۶ درصدی قیمت نفت خام در مدت مشابه در مقایسه با آن اندک بود؛ اما همچنان برای مصرف‌کنندگان قابل توجه بود. نمودارهای ذیل این روند را نشان می‌دهند. نمودار سمت راست روند افزایش قیمت‌ها در پهنه جهانی را متأثر از جنگ اوکراین نشان می‌دهد. این نمودار به‌خوبی تأثیرات شوک وارده جنگ اوکراین بر قیمت گاز در اروپا را نشان می‌دهد. قیمت گاز طبیعی در مناطق مختلف به شدت متفاوت بوده است به‌طوری‌که قیمت‌های اروپایی ۳۵۰

درصد نسبت به مدت مشابه سال قبل در ماه اوت افزایش یافته است. قیمت‌های ایالات متحده در همان ماه ۱۲۰ درصد افزایش یافت، اما بسیار پایین‌تر از سطح اروپا باقی ماند (۸,۸۰ دلار آمریکا در هر میلیون BTU در مقایسه با ۷۰,۰۰ دلار آمریکا در اروپا).

تقاضای اروپا برای گاز طبیعی مایع (LNG) برای تکمیل کاهش عرضه از سوی فدراسیون روسیه، هزینه‌های انرژی در آسیا را نیز افزایش داده است، جایی که قیمت LNG در ماه اوت ۸۷ درصد افزایش یافت. قیمت گاز اروپا اخیراً تعدیل شده است و بین ۳۱ اوت تا ۲۳ سپتامبر ۳۴ درصد کاهش یافته است، اما طبق استانداردهای تاریخی همچنان بالاست. قیمت نفت نیز نسبت به اوج‌های اخیر کاهش یافته است که احتمالاً نشان‌دهنده کاهش تقاضای جهانی و نه بهبود وضعیت عرضه است.

نمودار ۱- روند تحول قیمت کالاهای کلیدی طی سال‌های اخیر و متاثر از جنگ اوکراین

Index 2019=100 and US\$ per million Btu

Source: World Bank.

قیمت مواد غذایی بر حسب دلار آمریکا نیز به دلیل این واقعیت که فدراسیون روسیه و اوکراین هر دو تأمین‌کنندگان عمده غلات و کود هستند به شدت افزایش یافته است. این تحول، نگرانی‌ها را در مورد امنیت غذایی در بسیاری از کشورها، به ویژه کشورهای کم‌درآمدی که ناچارند بخش بزرگی از درآمد خانوار را صرف غذا کنند، افزایش می‌دهد. بسیاری از ارزها نیز در ماه‌های اخیر در برابر دلار کاهش یافته‌اند و مواد غذایی و سوخت را بر حسب پول ملی گران‌تر کرده‌اند.

قیمت جهانی غلات در ماه اوت ۱۵ درصد نسبت به مدت مشابه سال قبل افزایش داشت در حالی که گندم به‌تنهایی ۱۸ درصد افزایش داشت. این ارقام البته نشان‌دهنده بهبود نسبت به آوریل است، زمانی که غلات ۳۳ درصد و گندم ۷۶ درصد افزایش یافته بود. قیمت کودهای شیمیایی به طور بالقوه نگران‌کننده‌تر

انتظار می‌رود خاورمیانه با رشدی ۱۴٫۶ درصدی، بیشترین رشد صادرات را در میان مناطق مختلف در سال جاری ثبت کند و پس از آن آفریقا (۶٫۰٪)، آمریکای شمالی (۳٫۴٪)، آسیا (۲٫۹٪)، اروپا (۱٫۸٪) و آمریکای جنوبی (۱٫۶ درصد) قرار دارند. در مقابل، صادرات کشورهای مستقل مشترک‌المنافع احتمالاً ۵٫۸ درصد در سال کاهش یابد. خاورمیانه همچنین دارای سریع‌ترین رشد حجم تجارت در بخش واردات (۱۱٫۱ درصد)، پس از آن آمریکای شمالی (۸٫۵ درصد)، آفریقا (۷٫۲ درصد)، آمریکای جنوبی (۵٫۹ درصد)، اروپا (۵٫۴ درصد)، آسیا (۰٫۹ درصد) هستند، در حالی که رشد واردات منطقه روسیه و جمهوری‌های شوروی سابق ۲۴٫۷- درصد خواهد بود.

داده‌های گزارش اخیر سازمان تجارت جهانی برای دیپلماسی اقتصادی ایران که تمرکز خود را بر توسعه روابط با روسیه و جمهوری‌های شوروی سابق گذاشته و به صورت مداوم از چشم‌انداز روشن روابط اقتصادی با این منطقه سخن گفته می‌شود، نشانه‌های امیدوارکننده‌ای ندارد. اقتصادهای روسیه و جمهوری‌های شوروی سابق به شدت تحت تأثیر جنگ اوکراین قرار گرفته‌اند و حجم تجارت و به‌ویژه واردات آنها سقوط شدیدی را تجربه می‌کند. کانونی شدن چنین منطقه‌ای در دیپلماسی اقتصادی ایران نیاز به بازاندیشی دارد. در مقابل همان گونه که داده‌ها نشان می‌دهد، رشد واردات خاورمیانه چشمگیر است و ایران نیاز دارد تا این منطقه و به‌ویژه کشورهای نفت‌خیز و به طور خاص عربستان را از اولویت بالاتری در دیپلماسی اقتصادی خود برخوردار سازد.